

Երբ սկսվեցան վիճարանութիւնները ձայնաւոր Զուրաբով մի քանի հարցեր առաջարկեց վերաքննող յանձնադրոյին, որի պատասխաններէն մենք այն եզրակացութեան հասանք, որ վերաքննութիւնը շատ խստութեամբ չէ կատարուելու վարչութիւնը և քաղաքագլուխը նոյն ձայնաւոր Զուրաբովի հարցերին պատասխանելին, որ մի քանի անկանոնութիւններ կատարուել են, որովհետեւ նոյնները, զեկանոններ և յանձնարարութիւններ վարչութիւնը չափազանց շատ գործ է ունենում, որ ասանց ստորագրութեան փողեր են առած ծառայողներին՝ դրանց և վարչութեան փոխադարձ հաւատարմութեան հիման վրա և որ կապալաւորներին փող էր արժում, որովհետեւ նրանք մեծ կառուցութեան տէր մարդիկ չեն և նրանց տրուում էր կատարած գործի համեմատ արժէքի կէտից ոչ աւելի:

Այնուհետեւ նոյնպիսի հարցերով դիմեց յանձնադրոյին և վարչութեան անդամներին ձայնաւոր Արզար Բովհանիսեանը և վիճարանութիւնները սկսվեցան խօսում էին զրիստոսոփեա ձայնաւորներ՝ Արզար Բովհանիսեան, Լիմիթրով, Բիլիշ Բալիսեանց մի կողմից, որոնք առանձին զեկանոններ չեն գտնում վարչութեան վարձուքին մէջ և նրան պաշտպանում էին, իսկ ձայնաւորները Զուրաբով, Մանգուլով և Ալիսանով միւս կողմից: Վիճարանագիտ Զուրաբով շատ յարձակում էր վարչութեան վրա և նրա կողմից գործած այնպիսի շարժումներ էր գրռնում, որոնց պատճառով վարչութիւնը պէտք էր դատարանի ենթարկուել: Վիճարանութիւնները վերջացան և ձայնաւորների ահագին մեծամասնութիւնը վճռեց անցնել օրակարգի հարցերին և դրանով հաւատարմութիւն յայտնեց քաղաքագլուխին և վարչութեան անդամներին: Մեր կողմից զանազան գատողութիւններ անելու նպատակ չունենք, այսքանը միայն կը նկատենք, որ ձայնաւոր Լիմիթրովով որ Զուրաբովի առանձին մասին մի քանի անգամ կրկնում էր. «ЭТО БЕСЧЫСЛЕННА (զա անհամար չէ)»: Իսկ ձայնաւոր Կապուխը առհասարակ ժողովների մէջ անքաղաքագլուխ է, եթէ աւելի չաւանդ, մանաւանդ, եթէ ի նկատի առնենք, որ այդ անհամարութիւններ առող ձայնաւոր Զուրաբովի առաջարկութեան շնորհիւ յայտնվեցաւ, որ ապօրինի կերպով առաջուց առած է 18,000 ռ. աւելի գումար և այդ պատճառով քաղաքը կորցնում է առ

և որպէս ամեն մի թեմական առաջնորդ նշանակում ու հաստատում է Կ. Պոլսի պատրիարքարանից, այնպէս էլ ինչպէս կաթողիկոսները հաստատում են նոյն պատրիարքարանից և իրանց կաթողիկոսութեան թէրաթիւն Բ. Գրիգոր ստանում են պատրիարքի միջնորդութեամբ: Զեկանոնների, անիրաւութիւնների, մի խոսքով բոլոր յանցանքների դէպքերում Կ. Պոլսի պատրիարքարանը իրաւունք ունի դատելու, պատժելու և մինչև անգամ փոխելու նրանց: Հետ ժամանակ չէ անցել, որ Ալիսանովի այժմեան իսլամաւոր կաթողիկոսը բերվեցաւ Կ. Պոլսի, գատվեցաւ և տաւ տարվա չափ բանտարկված մնաց պատրիարքարանում:

Կ. Պոլսի պատրիարքարանի այդ ընդարձակ զերիխանութիւնը, որ իրան նիւր ունի մի կաթողիկոսական սահմանադրական կառավարութիւն, ի նարկէ, Թիւրքիայի այժմեան քաղաքական անգամանակներում չէր կարող շատ հանել լինել Բ. Գրիգոր: Պատրիարքը ոչ միայն իր ներքին ազգային և կրօնական խնդրերում գործում էր ամենայն եռանդով, այլ նա սկսել էր մի արտաքին գիւնանդատական յարաբերութիւն Կ. Պոլսի զեկանոնների, կամ ուղղակի Եւրոպայի հետ: Այս բոլորից յետոյ մէկնեցում գրում էր Բերլինի ուղղակի դրոյի 61-րդ յօդուածը և Հայաստանի վերանորոգութեան խնդիրը: Ինչ պէտք էր արած, Նախորդ սովորները եթէ նորիս պաշտպան, թէ այդքան նուազ կը տաներ նայոց

նուազը այդ գումարի տոկոսը, որ 6% առհասարակ 90 ռ. է անում, որ, յայտնի չէ թէ ինչի համար, մտաւորապէս 100 ռ. ամսական ուժիկ ստացող պաշտանայի տրվում է առաջուց 700 ռ. և այլն:

ՆԱՄԱԿ ԲԱՅՈՒՌՑ

Յունիստի 31

Ներկայ ծրարի մէջ ուղարկելով երեսուն և հինգ թուրքի, որ ժողովել են յոգուտ Կ. Պոլսի նայոց Միացեալ ընկերութեան, խնայարար խնդրում են հասցնել ուր հարկն է: Այդ գումարից 27 ռ. հանգանակել են ուր Մարտիրոս Տէր-Ստեփանեանի տանը, ուր մի քանի անգամ Նախորդակէնք երկնայեան հայերոյթի իսկնուրբաւորների ցուցակը խնդրում են տարել «Մշակ» համարներից մէկի մէջ ի միամտութիւն:

Մարտիրոս Տէր-Ստեփանեան 3 ռ., Նիկողայ Տէր-Ստեփանեան 10 ռ., Ստեփան Տէր-Ստեփանեան 1 ռ., Աղասի և Սերգէյ Պապովսեաններ 4 ռ., Ալ. Արշէնան 1 ռ., Կարապետ Մարգարեան 1 ռ., Խաչատուր Սահակեան 1 ռ., Աւագ Ղաւարեան 1 ռ., Բովհանիսեան Տէր-Վարդան 1 ռ., Աւետիս Տէրտեան 1 ռ., Ստեփան Բարայեան 1 ռ., Աղաջան Զաքարեան 1 ռ., Ունե 1 ռ., Ալ. Զատ ան 2 ռ., Սմբատ Բազադեան 3 ռ., Սահակ Աղաման 1 ռ., Աղաբէր Խաչանեան 1 ռ., Միքայիլ Դանիսեան 1 ռ., Ա. Մովսէսեան 1 ռ., Գումարեան 36 թուրքի, իսկ 1 թուրքի փոխարինում գումար գումար կը մնայ 35 ռ.: Ստորագրութիւնը չարանակում են:

Ա. Մովսէսեան

ՆԱՄԱԿ ԻՄԱՐԱՅԻՆ

Աւերաւորագրող, 31 յունիստի

Պատասխան լրագրող ներկայ թուականի 9 համարում յայտնած էր մի անշայտ պարտն իրրն լուր, որ ես խաբարելուք հասարակ նամակի համար պահանջում եմ 5 կոպ., իսկ գրաւոր նամակների յայտարարութեան համար 15 կ. այդ իմ անիրաւացի պահանջը չը կատարողի նամակը իրր թէ ես չեմ յանձնում իրան: Ես երբէք այդպիսի խնդիր և օրինաց նախապէս պահանջ ուղարկել չեմ արած: Եթէ պարտն լրագրողի հարցում լուրը նշանակում է, թող յայտնէ Նախորդակէնք իր անունը ու աղգանունը և ունեից արած են այդ պահանջը, այն ինչ, հակառակ լրագրողի պարտն զրոյրտութեանց, ունեւ մի քանի շարժակալութեան թերթեր պատուաւոր անկնքներից ստացած: Եթէ հարկ լինի այդ ես հարցարան կը հանեմ ի տաղութիւն իմ մարտը և հաստատված ծառայութեան, իսկ եթէ պատահած լինել ինձ նա այդպիսի դէպք, կարծում եմ, որ չէի կարող արժանանալ այդ շնորհակալութեանցը: Վասն որոյ, ուղղում եմ, նշանաւորութիւնը վերականգնելու

պատրիարքին սահմանադրական կառավարութիւնը, երբէք թող չլինի տայ, որ հաստատվել նա: Իսկ այժմ ոչ միայն խիստ ուշ էր, այլ անկարելի էր խել այն, ինչ որ առած էր առաջուց, — անկարելի, քանի որ Հայաստանի համար նոր արտանութիւնների, նոր բարենորոգումների մի պահանջում, Բայց Բ. Գումար բաւական վարպետ է իր խորամանկութիւնների մէջ, նա մտածել, եթէ ուղղակի կերպով չէ կարող ուղղութեան պատրիարքի իշխանութիւնը, զոնկ կողմնակի միջոցներով պէտք է թուլացնել նրան և միանգամայն անգամաւորել, որ այլ ես չը կարողանայ թիւրքաց չոր նպատակների հակառակ գործել: Այստեղից ծագեց Լիմիթրովի կաթողիկոսական խնդիրը:

Որպէս կրօնական և եկեղեցական վեները սկզբում ծագում են չնայն հարցերից, այնպէս էլ Լիմիթրովի Միքայիլ կաթողիկոսի վեներ Կ. Պոլսի պատրիարքարանին նա ըստ երևոյթին պէտք է շատ չնայն համարել, եթէ նրա կեղծի տակ չը նկատվել թիւրքաց կառավարութեան քաղաքական անկարողութիւնը: Անա ինչպէս. — Միքայիլ կաթողիկոսը, օգուտ քաղելով Բ. Գրիգորի այժմեան թշնամական յարաբերութիւնից զեկի պատրիարքարանը, այնպիսով է, որքան կարելի է, զուրա գալ պատրիարքի և ազգային ժողովի իրաւասութեան տակից, այնպիսով է բարձրացնել իր դիրքը, և եթէ նմաւոր կը լինի, մի անկարող գրութիւն ստեղծել: Նա պահանջում է,

համար խնդրում են իմ այս երկուսը պատասխանել տղերքներ լրագրողի մտաւոր համարներից մէկում:

Աւերաւորագրողի փոստատան նամակ բաւանդ ձգանակն Բարախանեանց

ՆԱՄԱԿ ԼՈՒՐՈՐ

ՆՈՒՌՈՒՑ մեզ գրում են որ անցեալ զեկանոնների 15-ից սկսած մինչև այս տարվա յունիստի 20, ուրեմն երեսուն և հինգ օրվա ընթացքում, 25 անգամ հրեհներ պատահեցան Նախու մէջ, Լիւրեմն մի և նոյն զեկերը երկու անգ էր պատահում հրեհը: Երկու անգամ հրեհների ժամանակն էլ այդպէս չորս մարդ, որոնցից երկուսը խելոյն մեռան, իսկ միւս երկուսն էլ մահամերձ գրութեան մէջ հիւանդ պառկած են:

ՆՈՒՌՈՒՑ մեզ հարցում են նեանեալը: Երեսուն վերաւորաւոր երեք ամիս չարանակ մնալով մեր գաւառում, ոչ մի բարեկարգութիւն չէ արել զգրողների մէջ, ընդհակառակն, բոլոր ուսումնարանները կործանված գրութեան մէջ թողնելուց յետոյ, ինքն նուազաւ Բագու: Առանց վերաւորաւոր, լու թէ վատ, զգրողները գոյութիւն անէին մեզանում, իսկ դրա օրով ոչ միայն չը բարեկարգեցան նրանք, այլ բոլորն էլ փակեցան: Այժմ հարկաւոր ժամակներ անգործ թափաւում են փողոցներում զրկված վրեժով զարցից, միմայն փողոցային ժողովները ստորելով:

Յունիստի 24-ից սկսած, ինչպէս մեզ գրում են, եղանակը Նախու կողմերում մեղմացել է: Զինքի փոխանակ կանոնաւոր անկնքներ են գալիս և նրանց նեանում են պաշտաւ և ապր օրեր: Երեքից զինք ինչու մինչև 4 ռ. 50 կ. չանաղը (3 պուլ և 20 ֆ.), զարին և բրինձը նայեալս ստորակնքից անհամեմատ էման գնեալ են ծախվում, իսկ մնացած միջերկները թանց են:

ԱՎԵՐԱՐԱՆՈՒՑ մեզ գրում են: «Այս քաղաքում կան վեց ուսումնարաններ, որոնցից հինգը նայոց զգրողներն են, իսկ վեցերորդը քաղաքային ուսումնարանն է, ուր աշակերտների մեծ մասը դարձեալ հայեր են: Բայց այդ վերջին զգրողում նայոց մայրերի լեզուն շատ թայլ կերպով է մատակարարվում: Այդ լեզուի ուսուցիչը մի բոլորովին անուս մարդ է: Քաղաքն էլ չէ կանոնում աւելի փող ծախել նայոց լեզուի մի օրինաւոր ուսուցիչ իր քաղաքային զգրողի համար վարձելու: Նպատակով, չը նայելով որ, ինչպէս ստացիւք, տաներ մեծ մասը դարձեալ նայն իսկ հայերի, ուրեմն քաղաքի մէջ մեծամասնութիւն կազմող բնակիչների գաւակներն են:»

Մի պարտն, որ բնակվում է Թիֆլիսի Հաւա-

որ իր վիճակի սահմանները լայնացնեն, պահանջում է, որ իրան իրաւունք տան, առանց պատրիարքարանի միջնորդութեան, ուղղակի յարաբերութիւններ սկսել Բ. Գրիգոր հետ: Այդ բոլորը Բ. Գրիգոր ամենացանկալի բաղանջներն են, Նպատակը շատ պարզ է. Նիկ Լիմիթրովի կաթողիկոսութիւնը կը բարձրանայ, եթէ նրա յարաբերութիւնները բոլորովին կը կտրվեն պատրիարքարանից, այն ժամանակ, շատ հասկանալի է, որ թէ ազգային ժողովի և թէ պատրիարքի իշխանութիւնը կը թուլանայ: Եւ Բ. Գումար այնուհետեւ իր փոստատանութեան համար ամեն ազգային շահերը ծախող մի գաւառեան կաթողիկոսի նմա՝ ինչպէս կանոնայ, այնպէս կը վաղիք:

Բ. Գումար բաւական վարպետութեամբ է առաջ տանում իր գործը: Նա գիտէ, որ մի կաթողիկոս եկեղեցական տաճարում աւելի բարձր է քան թէ մի պատրիարք: Ինչու պատրիարքից չը խել նրա բոլոր իրաւունքները և չը տայ կաթողիկոսին, երբ որ այդ կաթողիկոսը խոստանում էր աւելի հուս նպատակ գաւառը Գրիգոր: Այդ հարցում Բ. Գումար ի նկատի ունի մի ուրիշ, ունի կարեւոր կէտ ես: Նա գիտէ, որ Միւս, Զեկանոնը և առհասարակ Լիմիթրով, իրանց քաղ նայ բնանքանկերով մեծ նշանակութիւն ունեն Հայաստանի վերականգնման գործում: Հիմնելով այդ երկնքներում մի անկարող կաթողիկոսութիւն, և կարելով նրա յարաբերութիւն:

բար աւան թաղում, մեզ գրում է: «Չեր լրագրող թէ 19-ի մէջ հարցում լուրը վրաց քանակի արարմանի մասին շատ անախորժ աղաւաթութիւն գործեց կարգադրողի վրա: Մենք կարող ենք տեսլ որ նայ քանակների մէջ էլ շատ անգամ պատահում է անանկ այդ անակ տալիս: Թիւնների օրինակները: Նորեւում մեք առիթ ունեցանք ներկայ գտնվել մի հաւարարի նայ քանակի սակարկութեանը նորագոյնների հետ: Այդ անակ արարմաններից յետոյ գումար է պահանջել ժողովրդից յարգանք զեկի քանակները, որովհետեւ տղաւ ժողովուրդը, թէն դա շատ ցաւալի է, միշտ սովորութիւն ունի մանաւորը բնականացնել:»

ՎԱՐՈՒՑ մեզ գրում են: «Յունիստի 25-ին տեղիս ուսումնարանները տուեցին մի ներկայացում յոգուտ նայոց նոյնը երկուսը զգրողների: Ուրեմն ինքն գործը բարի էր արել, ուսում խելի կողմից, դրա մասին մենք չենք էլ կանոնում աւելորդարարութիւններ անել: Գործը ինքն իր համար է փաստարարում: Բայց մեք կը պատմենք միայն անցեալը, առանց մեղանք որ և է խաղ կամ գաղաղութիւն աւելացնել: Խոսքը մեծ գումարութիւնների և անախորժութիւնների հանդիպեց, նայն իսկ ուսում հաւարութեան միւս մասից: Ամբողջ ուսում հաւարութիւնը երկուսը քանակների վրա բաժան, վեց: Հաւարակութեան մի մասը առում էր որ հայերին չը պէտք է: օրենք, նրանք անպիտան են, ֆանատիկներ են, հարստարարներ են, իսկ միւս մասի և նիւս հետ: Թաւարակները պատասխանում էին որ նայոց զգրողներն էլ անթութիւնից հաստատված զգրողներ են, որ անց ուսում են առնում ուսում հարստարարութեան հայ մանուկները: Վերջապէս թաւարակները թէ ներկայացման յղանակով ժամանակ, թէ կրկնութիւններ աւելում և աւելում տարածելու ու առանկնք ծախելու ժամանակ և թէ նայն իսկ ներկայացման ընթացքում այնպիսի անախորժութիւնների, պատմին զիպող վերաորանքների, կոխների և աղանկների հանդիպեցան, որ նայոց զգրողների վարչութիւնը վեներ է ներկայացում մից զոյացած գումարը տաւարուն պէս շնորհարարութեամբ յետ գարնեկ ուսումնարաններին:»

ՎԱՐՈՒՑ պ. Բ. Մ. Սարգսեանի մեռով տացանք 10 թուրք յոգուտ Միացեալ ընկերութեան, որ նուիրել է Միքայիլ Տէր-Ստեփանեանց:

Ստացանք ՎԱՐՈՒՑ պ. Բարսեղի Հարութեանց 20 թուրք յոգուտ Վանի օսկոտանիներին:

Ուստաց լրագրողները հարցում են որպէս լուր, որ գաւառական լրագրութիւնը ազատված

ները Կ. Պոլսի պատրիարքարանից. — գրանով Բ. Գումար բոլորովին իր անկնքի մէջ գցած կը լինի Լիմիթրով: Միքայիլ կաթողիկոսի նման ազգականաւ, և թուրք կառավարութիւնից պաշտօնութիւն վայելող մարդը, ի նարկէ, երբէք չէ սկսի նրա շահերի հակառակ գործել: Մինչդեռ Կ. Պոլսի պատրիարքարանի գործողութիւնները Լիմիթրովի վերաբերութեամբ չեն կարող չառնտել: Կառվածներ չը պատահանել Գրիգոր:

Միքայիլ կաթողիկոսը, առանց պատրիարքարանի նրաւերի, Կ. Պոլսի գալով, արդէն լոկ սկի է իր մեքենայութիւնները: Իր քաղաքային զեկած ուղիներով (որոնց մասին մի քանի անգամ պատմվել է նա) այժմ սկսել է մի առանձին կուսակցութիւն կազմել: Նա շարունակում է յանաւորութեան մերժել պատրիարքի և ազգային ժողովի առաջարկութիւնները: Թիւրքաց մանուկը քաղաքական յայտնեց իր պաշտպանութիւնը ապստամբ կաթողիկոսին, հարկելով Բ. Գրիգոր ազգայնութիւնը այդ վեներ վրա: Հայ մանուկը զեկ վեներին այնպէս չէ տան, Կոթիլ շարունակում է:

Տարակոյս չը կայ, որ այդ կոխը կարող է երկար զբաղեցնել թէ պատրիարքին և թէ ազգային ժողովին մի անախորժ, մի և նայն ժամանակ վտանգաւոր եկեղեցական հարցով, ուրիշ այն ժամանակ, երբ պատրիարքի իւրաքանչիւր թուրքն այժմ շատ թանց է մեր բուն ազգային խնդիրների վերաբերութեամբ, Լիմիթրովը, թէ

